

DOI 10.52260/2304-7216.2025.1(58).31

ӘОЖ 334.7

FTAMP 06.56.01

А.Б. Имашев*, PhD¹Г.А. Саймагамбетова, э.ғ.к., доцент²Э.М. Ералина, PhD, доцент³А.Д. Абдрахманова, магистр⁴«Люкс Инжиниринг» ЖШС, Астана қ., Қазақстан¹Yessenov University, Ақтау қ., Қазақстан²Тұран Университеті, Алматы қ., Қазақстан³

А.Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті,

Қостанай қ., Қазақстан⁴

*- негізгі автор (корреспонденция үшін автор)

e-mail: samruk_ast@mail.ru

ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА КӘСІПКЕРЛІК НЕГІЗДЕРІН ЕНГІЗУДЕ БИЗНЕС-ИНКУБАТОРЛАРДЫҢ РӨЛІ

Мақала білім алушыларда бизнес кәсіпкерлік негіздері енгізу мақсатында жоғары оқу орындарында бизнес-инкубаторларды дамытудың өзекті жәй-күйін зерттеуге арналған. Авторлар университеттердегі бизнес-инкубаторлар жұмысының ерекшеліктерін, олардың инновациялық жүйелер мен бизнесті дамытудағы қосқан үлесін анықтауға мүмкіндік беретін әдебиеттерге шолу жасады. Зерттеудің мақсаты жоғары оқу орындарының білім алушыларында бизнес дағдылар мен құзыреттерін енгізудегі бизнес-инкубаторлардың ролін анықтау болып табылады. Зерттеудің басты міндеті – отандық жоғары оқу орындарында бизнес-инкубаторлардың жұмыс істеу тәжірибесіне шолу, дамудың ағымдағы кезеңін анықтау және салыстыру. Мақалада 2000 жылдан бастап бүгінгі күнге дейінгі кезеңде жоғары оқу орындары мен кәсіпорындардың өзара іс-қимыл сипаттамаларына салыстырмалы талдау жүргізілді, және де тиімді инновациялық дамуға кедергі келтіретін басты себептер бөлініп көрсетілді. Сондай-ақ, бизнес-инкубаторлардың даму эволюциясы зерттелді, бұл бизнес-инкубаторды аймақтың инновациялық дамуының басты бағыттарының бірі ретінде қарастыруға мүмкіндік беріп, олардың қызметін жандандыру арқылы шешілетін мәселелер анықталған. Жүргізілген зерттеудің нәтижесі келесі ұорытынды шығаруға мүмкіндік берді: отандық шарттарда ғылыми зерттеулердің айтарлықтай тәжірибесі бар ірі жоғары оқу орындары табысты бизнес-инкубаторлар құруға бейім, сонымен қатар бизнес-инкубаторлар қызметінің сәттілігі кәсіпорындармен тығыз ынтымақтастыққа байланысты болады.

Кілтті сөздер: жоғары оқу орындары, бизнес-инкубатор, кәсіпкерлік, инновация, стартаптар, бәсекеге қабілеттілік, «үштік спираль» үлгісі

Ключевые слова: высшее учебное заведение, бизнес-инкубатор, предпринимательство, инновации, стартапы, конкурентоспособность, модель «тройная спираль»

Keywords: higher education institution, business incubator, entrepreneurship, innovation, start-ups, competitiveness, triple helix model

Кіріспе. Жоғары оқу орындарының алдында коммерциялық ұйымдарда сияқты бірдей міндет туындайды, яғни бәсекеге қабілетті болу, экономикалық тұрғыдан тиімді әрекет ету және қазіргі еңбек нарығының талаптарына жауап беретін сапалы мамандар даярлау. Бұл жоғары оқу орындар тарапынан оқу үрдісіне білім алушыларда бизнеске бағытталған құзыреттерді қалыптастыратын пәндерді қосуды талап етеді.

Бизнес үрдісі – бұл кәсіпорынның жұмысынан нақты түпкілікті нәтиже алуға мүдделі тапсырыс беруші үшін нақты өнімді құруға бағытталған өзара байланысты басқару іс-шараларының, іс-әрекеттердің және персонал жұмысының жиынтығы.

Өңірдің инновациялық дамытудың драйвері жоғары оқу орындары (ЖОО) болып табылады. ЖОО-дар өзінің базасында бизнес-инкубаторлар мен технопарктерді құру арқылы инновациялық инфрақұрылымды дамытуға үлес қосады. ЖОО-дарда бизнес-инкубаторлар арқылы бизнес жобалар іске асырылады. Бизнес-инкубаторлар шағын технологиялық бизнесті, әдетте Start-up жобаларын дамытудың тиімді тетігі.

Берілген мақаланың мақсаты ЖОО-дарда бизнес үрдістерін қалыптастыру машықтарын бизнес-инкубаторлар арқылы іске асыру тәжірибесін зерттеу болып табылады. Осыған орай бизнес-

инкубаторлардың инновациялық жүйелерді дамытудағы үлесі бойынша ғылыми зерттеулерге шолуды жүргізу, әртүрлі кезеңдерде білім мен бизнес ынтымақтастығының жағдайын анықтау, өңір инфрақұрылымын дамуында бизнес-инкубаторлар арқылы шешілетін мәселелерді айқындау, Қазақстанда жоғары білім беру мекемелер жаңындағы бизнес-инкубациялауды жүргізу тәжірибесін қарастыру және де әлсіз дамудың себептерін анықтау міндеттері зерттеу барысында қойылды. Зерттеуде ғылыми абстракциялық, салыстырмалы, синтез бен талдау әдістері қолданылды. Берілген әдістер негізінде ЖОО-мен жүргізілетін ғылыми зерттеулердің бизнестің дамуына, өңірдің инфрақұрылымына қосатын үлесті анықтауға мүмкіндік берді.

Әдебиеттік шолу. Жоғары оқу орындарында бизнес-инкубаторлардың ерекшеліктерін және олардың инновациялық жүйелерді дамытуға қосқан үлесін анықтау үшін Г. Ицковиц пен Л. Лейдесдорфтың «үштік спираль» рөлі өте жоғары.

Г. Ицковиц пен Л. Лейдесдорфтың теориясы [1] ЖОО инновациялық жүйелердің басты компоненттердің бірі болып табылады және олар орналасқан өңірдің экономикалық дамуына тікелей ықпал етеді деп болжайды [2]. Бұл жағдайда олардың қатысуымен үштік спираль бір уақытта емес, бірқатар кезеңдерден өтіп, дәйекті түрде қалыптасады.

Г. Ицковиц басқа авторлармен бірге бизнес-инкубаторды жоғары оқу орындарында білім алуды, ғылыми зерттеулер мен бизнесті жүргізуді өзара біріктіретін жан-жақты қызметтері бар гибриді ұйым деп санайды [3]. Берілген ұйымдардың пайда болуы «үштік спираль»-дің үшінші кезеңге өтуі дәлелі.

Бүгінгі таңда «үштік спираль» элементтерінің толық ынтымақтастығы технопарктердің қызметі аясында болуы мүмкін туралы айтып кету жөн. Бірақ та берілген құрылымдарды құруға қомақты қаражат пен уақытша бос ресурстар, және де жоғары оқу орындары, бизнес пен билік органдары арасында белгілі бір дәрежеде ынтымақтастық қажет. Сондықтан білім мекемелерде бизнес жобаларды іске асыру үшін бизнес-инкубаторлар тандалды.

Бизнес-инкубаторларды ЖОО-дарда әзірленген жобалар мен технологияларды өндіріске беру арнасы ретінде қарастырады [4-5]. Бұл білім мен өндірістің өзара қарым-қатынасын сипаттайды. Кейін бизнес-инкубаторлардың қызметі аймақтың экономикалық дамуын ынталандыру инфрақұрылымы шегіндегі ғылыми әзірмелерді коммерцияландыру тетігі ретінде қарастырыла бастады [6]. Экономикалық әдебиеттерде ЖОО-дары тек ғылым мен біліммен айналысатын ұйым болып қалуы керек деген тұрақты ұстаным болғанымен [7], білім экономикасының қалыптасуы жоғары оқу орындардың экономикалық процесстердің белсенді қатысушы ретіндегі позициясын қайта қарастыруды талап етеді.

Негізгі бөлім. Өңірдің инновациялық дамудың басты драйвердің бірі ретінде жоғары білім мекемелерде құрылған бизнес-инкубаторлар қарастырылады [8]. Олардың оң жұмысы келесі нәтижелер арқылы көрінеді: қосымша жұмыс орындардың пайда болуы және өңірде инфрақұрылымның қарқынды дамуы [9].

ЖОО-дағы бизнес-инкубаторлар жаңа технологиялардың, ғылыми зерттеулердің, білім мен бизнестің арасындағы өзара байланысты көрсетеді [10]. Өңірдің даму инфрақұрылымында бизнес-инкубаторлар инновациялық орталықтар ретінде белгілі орынға ие [11]. Олар өңірдің экономикасына жаңа технологияларды енгізуді қамтамасыз етеді [12].

ЕЭК-ның анықтамасы бойынша «бизнес-инкубаторлар – бұл бастаушы бизнес-жобаларды дамытуды өзіне мақсат қоятын жаңа құрылған компаниялар» [13]. Дәстүрлі нұсқада «бизнес-инкубаторлар – жоғары оқу орындар негізінде жаңа немесе жұмыс істеп тұрған бизнес субъектілердің кәсіби қолдауын пайдалана алатын бірлескен кеіестік, білім беру мен желілік көмек алу орны». Алайда, ақпараттық технологиялардың дамуымен дәстүрлі бизнес-инкубатор үлгісі виртуалды нысандарды қосу үшін дамыды, осыған байланысты жағадан құрылған компаниялар (start-up) бизнес-инкубатор аймағында физикалық түрде болмай-ақ инкубациялық қызметтерді пайдалана алады.

Инновациялық жүйе қай кезеңде екенін спираль элементтері арасындағы өзара іс-әрекеті арқылы анықтауға болады (кесте 1).

«Үштік спираль» үлгісінің кезендері*

№	Түрі	Айрықша белгісі	Сипаттамасы
1	Triple Helix I	Басты күш - мемлекет	Мемлекет өзіне үстемдікті алады, яғни инновациялық қызметті шектеп, ЖОО мен бизнес арасындағы барлық өзара іс-әрекеттерді бақылайды
2	Triple Helix II	Элементтердің арасында шекаралар белгіленген	Әр элемент анықталған, нақты қызметтерді орындайды. Өзара әрекеттесі шектеулі болады.
3	Triple Helix III	Әрбір элемент қалған екі элементтердің қызметтердің бір бөлігін өзіне алады	Білім экономикасына көшу. Элементтер арасындағы тығыз ынтымақтастық. Білімді тарату және енгізу ұнфрақұрылымы құрылуда. Гибридті ұйымдар пайда болады. Мемлекет өзара іс-қимылды ынталандырады.

* [5] негізінде авторлармен құрастырылған

Көптеген экономикалық зерттеулерде бизнес-инкубаторлардың үлгілері жергілікті билік, білім, бизнес және қоғам арасындағы интерактивті үрдістерді сипаттайды. Егер де осы ғасырдың басында жоғары білім мен бизнес субъектілердің өзара байланысы ғылыми зерттеулердің нәтижелерін қолданудан тұрған болса, 2010 жылдан бастап олардың ынтымақтастығы білім беру мен тәлімгерлік бағдарламаларға, бизнесті дамытуға назар аударады (сурет 1).

2000-2010 жж.

2010 жылдан бастап

☐ Қаржы ресурстарын бөлу, құрал-жабдықтарды пайдалану, білім орданың зертханаларын жаңарту үшін арнайы қорларды құру және де келешекте табысты жобаларды іске асыру шәкіртақы беру арқылы зерттеулерге қолдау көрсету	☐ Бірлескен ғылыми зерттеулердің жүргізілуі. ҒЗТКЖ нәтижелерін қаржыға айналдыру
☐ Ғылыми қызметкерлер мен әкімшілік қызметкерлердің қатысуымен келісімшарт негізінде бірлескен зерттеулерді жүргізу, сонымен бірге бизнес мүдделерін шешуге арнайы зерттеу топтарын құру	☐ Білім алушылар мен оқытушылардың ұтқырлығы, яғни білім беру мекемесі мен кәсіпорында арасында алмасуды жүргізу арқылы білім мен технологияны тарату. Курстарды, қонақ дәрістері мен семинарларды қоса алғанда, бірлескен оқу бағдарламаларын әзірлеу
☐ Ресми және бейресми өзара іс-әрекет арқылы білім беру трансфері, білім беруде ынтымақтастық, оқу бағдарламаларын әзірлеу және ғылыми қызметкерлермен алмасуды жүргізу	☐ Кәсіби үздіксіз оқыту, біліктілік пен дағдыларды дамыту, кеңейтілген білім беру мен тәлімгерлік ұйымдастыру
☐ Технология трансферті ЖОО-да ҒЗТКЖ айналысатын нақты бизнес мәселелерін шешуге бағытталған, сарапшы бола отырып нарыққа қажетті технологияларды енгізеді және олардың дамуын жылдамдатады	☐ Басқару – бұл компанияларда және басшы лауазымдарда шешім қабылдауға қатысатын ЖОО-дың ғалымдары, және де керісінше, бизнес өкілдері білім беру үрдісін басқаруға қатысады
	☐ Кәсіпкерлік – бұл бизнес құрылымдармен өзара іс-әрекет нәтижесінде ЖОО жаңа ұйымдарды құруға және білім алушылар мен оқытушылардың кәсіпкерлік ойлауын дамытуға белсенді тарту

Сурет –1. Университеттер мен кәсіпорындардың өзара әрекеттесудің сипаттамасы*

* [14] негізінде авторлармен құрастырылған

Бизнес инкубация студенттерге кәсіпкерлік ортаға белсенді қатысуға мүмкіндік береді, студент ЖОО қабырғасында бола отырып, өз бизнес-ойын өміршендікке сынай алады, бизнес саласында тиісті білім алады, осылайшы талапкерге мансаптық өсуді таңдауға көмектеседі. ЖОО жанындағы бизнес-инкубаторлардың ерекшелігі – университеттің тиісті мамандығы бойынша студенттердің кәсіпкерлік дағдыларын дамыту. Дегенмен, университеттер мамандандыру аясында кәсіпорынның болашақ басшыларын дайындап қана қоймай, өз саласын белсенді түрде кеңейтеді.

Жоғары оқу орындарда бизнес-инкубаторлар міндеттердің бірі - бұл білім алушылар, жас ғалымдар мен оқытушылар құрайтын инновациялық және бизнес идеяларды қаржыға айналдыру белсенділігін арттыру. Елдің басым бағыттарының бірі – мемлекеттік басқаруды цифрландыру аясында цифрлық экожүйені дамыту болып табылады. Университеттік бизнес-инкубаторлары өңірдің әлеуметтік-экономикалық дамуында бірнеше маңызды мәселелерді шешуге септігін тигізеді, олар:

- өңірде жаңа жұмыс орындарын ашу;
- өңірге қосымша инвестициялық қаражатты тарту;
- өңірдің жұмыссыздық деңгейін төмендету;
- инновациялық жобаларға мүдделі тұлғаларды, сонын ішінде туристтерді тарту;
- жаңа ғылыми-зерттеулік жұмыстар бойынша белсенділікті арттыру;
- білім алушылар арасында мотивация мен жаңа идеялар қалыптастыру.

Жаңадан пайда болған кәсіпкерлік құрылымдарды ынталандыру тұрғысынан университеттің бизнес-инкубаторларының міндеті жаңа кәсіпорынға кешенді қолдау көрсету болып табылады. Берілген қолдау кеңсе үй-жәйларын нарықтағы төмен бағамен ұсыну, кәсіби оқытуды ұйымдастыру, кеңес қызметін ұсыну, бизнес қоғамдастық тарапынан менторлық қызмет ұсыну және тағы басқа қызмет түрінде жүзеге асырылады. Демек, жаңа кәсіпорындар үшін қарапайым кеңсе кеңістігі жеткіліксіз, олар өз бизнесін тиімді дамыту үшін жаңа ойлар мен шешімдерді іздеуге ықпал ететін кәсіби желінің болуы қажет.

Қазіргі уақытта Қазақстанда 120-ға жуық жоғары оқу орны қызмет атқарады. Олардың ішінде екі университетте ірі Start-up бизнес-инкубаторы табысты жұмыс істеуде, олар: «KBTU Start-up Incubator» және «Nazarbayev research and Innovation System» [15].

KBTU өзінің оқу бағдарламасына «Start-ups & technological Entrepreneurship» атты элективті пән енгізді. Сондай-ақ, «KBTU Start-up Incubator» бағдарламасы аясында білім алушылардың кәсіпкерлік дағдыларын дамыту бойынша жұмыс жасайды. 2017-2022 жж. ішінде «KBTU Start-up Incubator» шеңберінде стратап студенттері инновациялық экожүйелердің 1000-нан астам іс-шараларына қатысып, 10-нан астам байқауларда жеңіске жетті, және де жиынтығында 20000 АҚШ доллардан астам ақшалай сыйлықтар жинады. Бизнес-инкубатордың зерттеулері Қазақстан экономикасының басты секторларына – мұнай-газ, ақпараттық, банк және қаржы, менеджмент және телекоммуникацияларға шоғырланған. Бизнес-инкубатордың табысты бизнес-жобалары ішінде «Voca.cc» - әлемнің түкпір-түкпірінен келген іздеушілер мен авнтюристтерге арналған сандық кеңістік, «Smart Oil Well» - мұнай кен орындарының тиімді аймақтарын анықтау, «Sunorak» - смартфонды зарядтауға және жылытуға арналған күн панельді бар күртеше жабаларын атауға болады.

Назарбаев Университеті жанындағы Start-up эко-жүйеге қатысты және оның еншілес кәсіпорны «Nazarbayev research and Innovation System» ЖШС инновациялық кластері бизнес жобаларды іске асыруымен айналысады. Бизнес-инкубациялық бағдарламалар бойынша студенттер идеяларды қалыптастыру үдерісінен бастап нарыққа толыққанды технологиялық компания шыққанға дейін экожүйе тартылған еді. Технологиялық бизнес үрдісін қалыптастыруға толық кешенді қызмет ұсынылады. Бизнес-инкубатор инновациялық кластер шоғарланған ғылыми зерттеулерді қажет ететін технологиялық start-up жобаларын біріктіреді. «Fablab», «DC Lab» зертханалары, сондай-ақ бизнеске арналған коворкинг-кеңістіктер негізінде жасалған шарттардан басқа, кластер кәсіпкерлік қызметке ынталандыруды арттыруға, ресми және бейресми байланыстарды құруға, зияткерлік-инновациялық кластер арасында жаңа бизнес-ойларды қалыптастыруға бағытталған түрлі мотивациялық бағдарламаларды ұсынылады екен. Бизнес-инкубатордың мақсаттары:

- Мақсатты аудиторияны технологиялық бизнесті ұйымдастыруға ынталандыру;
- Бизнес-ойларды қалыптастыру;
- Нетворкинг пен жобалау топтарын қалыптастыру;
- Инновациялық шығармашылық пен технологиялық бизнес ойларын насихаттау және т.с.с.

Аталған бизнес-инкубаторлар тәжірибесін басқа отандық ЖОО-да қолдануға болады. Өкінішке орай, көптеген ЖОО бизнес-инкубаторлар «қағаз жүзінде» қалды немесе студенттік стартаптарды қолдау бойынша фрагменттік қызметпен айналысады. Бұл мәселе көп жағдайда өңірлік университеттерде байқалады. Өңірлік университеттердің басшылығы инновациялық кәсіпкерлікті қолдау маңызды екенін түсініп, осы қызметті жандандыруға тырысуда. Бүгінгі таңда көптеген білім беру бағдарламаларда «Start-up әзірлеу» пәндері оқытылады. Алайда, бірқатар себептерге байланысты бизнес-инкубаторлардың қызметі ЖОО-да әлсіз қызмет етуде, оның себептері 2-ші суретте көрсетілген.

Бизнес-инкубатордың әлсіз дамудың себептері

өңірлік ЖОО-дарда қалыптасқан ғылыми мектептер негізінде академиялық білімді көбейтуге және оларды коммерциялауға емес, білім беру үрдісі арқылы таратуға бағытталған

өңірлік ЖОО-дарда білім беру үрдісі қолданыстағы бизнес қауымдастығымен тәжірибелік байланыс жарияланатындай етіп құрылған, бірақ іс жүзінде жоқ

академиялық ғылымның соңғы онжылдықтардағы қарқынды дамып келе жатқан бизнес ортасынан бөлінуіне байланысты өңірлік кәсіпорындар, әдетте, өңірлік ЖОО қызметіне жүгінбейді. Өнеркәсіп тарапынан ғылыми зерттеулерге тапсырыстардың жоқтығы, және де кеңестік пен білім беру қызметтеріне сұраныстың жоқтығы да себеп болады. Көптеген кәсіпорындар қызметкерлердің біліктілігін арттыратын және кәсіпорынға жұмысқа орналасатын ЖОО түлектерін оқытатын жеке оқу орталықтарын құрайды.

өңірлік ЖОО студенттерінің кәсіпкерлік белсенділігі көбінесе осы шеңберден шығуға ұмтылмай, оның ішінде инновациялық өнімдерді жасау жолымен өңірдегі қолданыстағы нарықтар шегінде болады

Сурет – 2. Жоғары оқу орындарда бизнес-инкубатордың әлсіз даму себептері*

**авторлармен құрастырылған*

Сондай-ақ, қазіргі кезде жоғары оқу орындары білімге негізделетін нарыққа өнімдер мен қызметтерді ұсынатынын ұмытпау тиісті. Сол себептен, университеттердің педагогикалық құрамы нарықтағы басымдықтарды жақсы түсінуі қажетті. Сонымен қатар білім алушылардың, ғылым мамандардың, бизнес пен жергілікті биліктің артықшылықтарына қатысты тиісті өнім түрлері мен қызметтерді ұсыну негізінде алуға болатын шығындарын ескере отырып, компаниялар университеттермен бірге бәсекеге қабілетті даму стратегиясын әзірлеу қажет.

Жоғарыда көрсетілген себептердің барлығы объективті болғандықтан академиялық қауымдастықты бизнес орта толығымен қабылдамайды деп айтуға болмайды. Заман талабына сай компаниялар өзінің бәсеке қабілеттілігін арттыру үшін бар білімді жаңартуға, жаңа бизнес идеяларды және шешімдерді іздеуге мұқтаж болып тұр. Осы мәселелерді шешуде жоғары оқу орындардағы заманауи бизнес-инкубаторлары шешуі қажет.

Қорытынды. Қазіргі уақытта технологиялық даму қарқыны мен шешім қабылдаудың жеделдігі ЖОО қызметіне және олардың кәсіпорындармен өзара іс-қимылына мүлдем жаңа талаптарды талап етеді. Университет пен кәсіпорынның өзара іс-әрекетін жоғарыда қарастырылған форматтары тиімді әріптестік шеңберін айқындауға және қазіргі заманның сын-тегеуіріндеріне жауап беретін кооперация қалыптастыруға мүмкіндік береді. Заман талабына сай компаниялар өзінің бәсеке қабілеттілігін арттыру үшін бар білімді жаңартуға, жаңа бизнес идеяларды және шешімдерді іздеуге мұқтаж болып тұр. Бизнес-инкубаторларды құруға ғылыми зерттеулердің айтарлықтай тәжірибесі бар ірі жоғары оқу орындары көбірек бейім. Білім алушылардың, ғылым

мамандардың, бизнес пен жергілікті биліктің артықшылықтарына қатысты тиісті өнім түрлері мен қызметтерді ұсыну негізінде алуға болатын шығындарын ескере отырып, компаниялар университеттермен бірге бәсекеге қабілетті даму стратегиясын әзірлеу қажет. Бизнес-инкубаторлар өңірлер экономикасының дамуына әзірге елеусіз үлес қосуда, бірақ олардың шағын бизнес деңгейіндегі ықпалы айтарлықтай байқалады. Отандық университеттерде бар бизнес-инкубаторлардың қызмет нәтижелілігі мен тиімділігі әртүрлі. ЖОО бизнес-инкубаторларды құру және жұмыс істеу тәжірибесімен алмасудың халықаралық жүйесінің тәжірибесіне сүйіну қажет.

Берілген мақала «Өнім ассортиментін кеңейту бойынша бизнес жоспарды әзірлеу» атты жобасы шегінде әзірленген (жұмыстарды орындау шарты №21/03, 01 наурыз 2024 жыл).

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Etzkowitz H., Leydesdorff L. The dynamics of innovation: from National Systems and «Mode 2» to a Triple Helix of university– industry–government relations // *Research Policy*. – 2000. – №29. – P. 109–123.
2. Гибсон Д., Батлер Д. Исследовательские университеты в структуре региональной инновационной системы: опыт Остина, штат Техас // *Форсайт*. – 2013. – Т. 7. – №2. – С. 115–120.
3. Papagiannidis S., Li F., Etzkowitz H., Clouser M.. Entrepreneurial networks: A triple helix approach for brokering human and social capital // *Journal of International Entrepreneurship*. – 2009. – №7(3). – P. 215–235.
4. Лазовский В.Ф. Бизнес-инкубаторы государственных и частных вузов: проблемы и перспективы // *Вестник Академии знаний*. – 2018. – №24(1). – С. 116–124.
5. Voisey P., Gornall L., Jones P., Thomas B. The measurement of success in a business incubation project // *Journal of Small Business and Enterprise Development*. – 2006. – №3(13). – P. 454–468. – <http://dx.doi.org/10.1108/14626000610680307>
6. Deiano E., Hughes A., McKelvey M. Universities as strategic actors in the knowledge economy // *Cambridge Journal of Economics*. – 2012. – №3(36). – P. 525–541.
7. Santoro M., Chakrabarti A. Firm Size and Technology Centrality in Industry // *University Interaction, MIT IPC Working Paper IPC-01-001*. – 2001. – URL: <http://ipc.mit.edu/sites/default/files/documents/01-001.pdf>
8. McAdam M., Miller K., McAdam R. Situated regional university incubation: A multi-level stakeholder perspective // *Technovation*. – 2016. – №50–51. – P. 69–78.
9. Aabo L. Explaining incubators using firm analogy. // *Technovation*. – 2009. – №10(29). – P. 657–670.
10. Aerts K., Matthyssens P., Vandenbempt K. Critical role and screening practices of European business incubators // *Technovation*. – 2007. – №5(27). – P. 254–267.
11. Theodorakopoulos N., Kakabadse N., McGowan C. What matters in business incubation? A literature review and a suggestion for situated theorizing // *Journal of Small Business and Enterprise Development*. – 2014. – №4(21). – P. 602–622.
12. Etzkowitz H., Mello J.M.C., Almeida M. Towards “metainnovation” in Brazil: the evolution of the incubator and the emergence of a triple helix // *Research Policy*. – 2005. – №4(34). – P. 411–424.
13. Breznitz S., O’Shea R., Allen T. University commercialization strategies in the development of regional bio clusters // *Journal of Product Innovation Management*. – 2008. – №2(25). – P. 129–142.
14. Ivanova I. Quadruple Helix Systems and Symmetry: a Step Towards Helix Innovation System Classification // *Journal of the Knowledge Economy*. – 2014. – №2(5). – P. 357–369.
15. Баймухамбетов Е.К. Особенности бизнес-инкубаторов в высших учебных заведениях Республики Казахстан // *Smart digital economy*. – 2022. – №4(2). – С. 83–87.

REFERENCES

1. Etzkowitz H., Leydesdorff L. The dynamics of innovation: from National Systems and «Mode 2» to a Triple Helix of university– industry–government relations // *Research Policy*. – 2000. – №29. – P. 109–123.

2. Gibson D., Batler D. Issledovatel'skie universitety v strukture regional'noj innovacionnoj sistemy: opyt Ostina, shtat Tehas [Research universities in the structure of a regional innovation system: the Experience of Austin, Texas] // Forsite. – 2013. – Т. 7. – №2. – С. 115–120. [in Russian]
3. Papagiannidis S., Li F., Etzkowitz H., Clouser M.. Entrepreneurial networks: A triple helix approach for brokering human and social capital // Journal of International Entrepreneurship. – 2009. – №7(3). – P. 215–235.
4. Lazovskij V. Biznes-inkubatory gosudarstvennyh i chastnyh vuzov: problemy i perspektivy [Business incubators of public and private universities: problems and prospects] // Bulletin of the Academy of Knowledge. – 2018. – №24(1). – С. 116–124. [in Russian]
5. Voisey P., Gornall L., Jones P., Thomas B. The measurement of success in a business incubation project // Journal of Small Business and Enterprise Development. – 2006. – №3(13). – P. 454–468. – <http://dx.doi.org/10.1108/14626000610680307>
6. Deiacio E., Hughes A., McKelvey M. Universities as strategic actors in the knowledge economy // Cambridge Journal of Economics. – 2012. – №3(36). – P. 525–541.
7. Santoro M., Chakrabarti A. Firm Size and Technology Centrality in Industry // University Interaction, MIT IPC Working Paper IPC-01-001. – 2001. – URL: <http://ipc.mit.edu/sites/default/files/documents/01-001.pdf>
8. McAdam M., Miller K., McAdam R. Situated regional university incubation: A multi-level stakeholder perspective // Technovation. – 2016. – №50–51. – P. 69–78.
9. Aaboен L. Explaining incubators using firm analogy. // Technovation. – 2009. – №10(29). – P. 657–670.
10. Aerts K., Matthyssens P., Vandenbempt K. Critical role and screening practices of European business incubators // Technovation. – 2007. – №5(27). – P. 254–267.
11. Theodorakopoulos N., Kakabadse N., McGowan C. What matters in business incubation? A literature review and a suggestion for situated theorizing // Journal of Small Business and Enterprise Development. – 2014. – №4(21). – P. 602–622.
12. Etzkowitz H., Mello J.M.C., Almeida M. Towards “metainnovation” in Brazil: the evolution of the incubator and the emergence of a triple helix // Research Policy. – 2005. – №4(34). – P. 411–424.
13. Breznitz S., O’Shea R., Allen T. University commercialization strategies in the development of regional bio clusters // Journal of Product Innovation Management. – 2008. – №2(25). – P. 129–142.
14. Ivanova I. Quadruple Helix Systems and Symmetry: a Step Towards Helix Innovation System Classification // Journal of the Knowledge Economy. – 2014. – №2(5). – P. 357–369.
15. Bajmuhambetov E. Osobennosti biznes-inkubatorov v vysshih uchbenykh zavedenijah Respubliki Kazakhstan [Features of business incubators in higher educational institutions of the Republic of Kazakhstan] // Smart digital economy. – 2022. – №4(2). – С. 83–87. [in Russian]

Имашев А.Б., Саймагамбетова Г.А., Ералина Э.М., Абдрахманова А.Д.

РОЛЬ БИЗНЕС-ИНКУБАТОРОВ ВО ВНЕДРЕНИИ ОСНОВ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Аннотация

Статья посвящена изучению актуального состояния развития бизнес-инкубаторов в высших учебных заведениях с целью внедрения предпринимательских основ у обучающихся. Авторами был проведен обзор литературы, который позволил определить особенности работы бизнес-инкубаторов в университетах, их вклад в развитие инновационных систем и бизнеса. Целью исследования является определить роль бизнес-инкубаторов во внедрение бизнес навыков и компетенций у обучающихся высших учебных заведений. Основной задачей исследования является обзор, выявление текущей стадии развития и сопоставление практик функционирования бизнес-инкубаторов в отечественных ВУЗах. Проведен сравнительный анализ характеристик взаимодействия университетов и предприятий за период с 2000 года по настоящее время, выделены ключевые причины, препятствующие эффективному инновационному развитию. Изучена эволюция развития бизнес-инкубаторов, что позволило рассматривать бизнес-инкубатор как одно из ключевых направлений инновационного развития территории. Выделены основные проблемы, которые можно решить только с помощью активизации деятельности бизнес-инкубаторов в составе высшего учебного заведения. Проведение данного исследования позволило сделать следующие выводы: в отечественных реалиях создавать бизнес-инкубаторы в большей степени склонны крупные вузы со значительным опытом

научных исследований, а также успех деятельности бизнес-инкубаторов зависит от тесного сотрудничества с предприятиями.

Imashev A., Saimagambetova G., Yeralina E., Abdrakhmanova A.

**THE ROLE OF BUSINESS INCUBATORS IN THE INTRODUCTION OF THE BASICS OF
ENTREPRENEURSHIP IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS**

Annotation

The article is devoted to the study of the current state of development of business incubators in higher education institutions in order to introduce entrepreneurial fundamentals among students. The authors conducted a literature review that allowed them to identify the specifics of business incubators at universities, their contribution to the development of innovative systems and business. The purpose of the study is to determine the role of business incubators in the introduction of business skills and competencies among students of higher education institutions. The main objective of the study is to review, identify the current stage of development and compare the practices of business incubators in domestic universities. A comparative analysis of the characteristics of interaction between universities and enterprises for the period from 2000 to the present has been carried out, and key reasons hindering effective innovative development have been identified. The evolution of the development of business incubators has been studied, which made it possible to consider the business incubator as one of the key areas of innovative development of the territory. The main problems that can be solved only through the activation of business incubators in higher education institutions are highlighted. Conducting this study allowed us to draw the following conclusions: in the domestic reality, large universities with significant research experience are more likely to create business incubators, and the success of business incubators depends on close cooperation with enterprises.

